

УДК 343.9

ЩОДО ВПЛИВУ ВНУТРИШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА СТАН ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Ю. М. Тарасенко, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

Постановка проблеми та її зв'язок із важливішими науковими і практичними завданнями. Унаслідок проведення анти-терористичної операції у нашій державі виникла необхідність аналізу впливу процесів, пов'язаних із вимушеним переміщенням громадян України та зростанням показників учинення злочинів на підконтрольних нашій державі територіях. Однією з актуальних проблем у сучасній кримінології постає визначення взаємозв'язку між зростанням кількості вчинених злочинів та явищем внутрішнього переміщення осіб або, навпаки, доведення відсутності такого зв'язку. Принаймні актуальним є встановлення причини вчинення злочинів внутрішньо переміщеними особами.

Стан розробки проблеми. Проблемами вивчення злочинності внутрішньо переміщених осіб лише починають перейматися науковці. Зокрема, перші розробки такої проблематики наявні у працях В. С. Батиргарєвої.

Метою статті є окреслення актуальної, на думку автора, проблематики злочинності внутрішньо переміщених осіб, зокрема, у ракурсі останніх тенденцій розвитку науки кримінології в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Єдиним звітом про кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України, за січень – грудень 2015 р. обліковано: 8 224 умисних вбивства, 1 461 випадок побоїв і мордувань, 73 факти катування, 273 756 крадіжок, 22 108 грабежів, 7 409 діянь, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибухо-

вими речовинами [5]. У порівнянні зі статистичними даними за січень – грудень 2013 та 2014 рр. відповідно продовжує зростати кількість крадіжок, катувань, незаконних поведень зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Однією з причин збільшення кількості таких злочинів може бути явище внутрішнього переміщення осіб в Україні внаслідок проведення антитерористичної операції та окупації півострова Крим.

Причинами збільшення кількості злочинів можуть виявлятися такі фонові явища, як: відсутність роботи у внутрішньо переміщених осіб; відсутність належного житла та житлових умов; психологічний стрес через адаптацію до нових реалій та втрату усталеного способу життя; відсутність належної фінансової підтримки з боку держави; неякісність соціальних послуг; зростання міжнаціональної напруженості, виникнення конфліктів між місцевим населенням та внутрішньо переміщеними особами тощо. До того ж слід урахувати й такі чинники, що призводять до подібного роду ситуацій, як: зростаюча психологічна напруженість, соціальна дезорганізація, некомфортність нових житлових умов, різність регіональних культур і субкультур, протилежні політичні погляди тощо.

За даними Регіонального представництва ООН у справах біженців, на підконтрольній Україні території станом на 10 липня 2015 р. взято на облік 1 382 000 тис. переселенців із Донбасу та Криму. Такі дані оприлюднила Організація Об'єднаних Націй на своїй сторінці у Twitter [2]. За оперативними даними Державної служби з надзвичайних ситуацій, станом на 13 липня 2015 р. із тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції до інших регіонів переселено понад 900 тис. осіб. Зазначається, що найбільше внутрішньо переміщених осіб розміщено в Луганській, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській областях та у місті Києві. Найменша кількість розселених наявна у Тернопільській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Рівненській, Закарпатській та Волинській областях [4]. Згідно зі статистичними даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 14 серпня 2015 р. на території України було виявлено вже 1 438 000 тис. внутрішньо переміщених осіб.

Згідно з останніми звітними даними Державної міграційної служби України (відповідно до оперативної інформації Міжвідом-

чого координаційного штабу з питань соціального забезпечення громадян України), лише у період 11–17 грудня 2015 р. кількість тимчасово розміщених громадян України, які переміщені з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, збільшилася на 4,3 тис. (0,4 %). Із загальної кількості вказаних осіб 99,4 % – переселенці з Донецької та Луганської областей. Наведене пояснюється Державною міграційною службою України тим, що, незважаючи на роботу ремонтних бригад із відновлення інфраструктури в окремих районах Донецької та Луганської областей, а також гуманітарну допомогу благодійних організацій, соціально-гуманітарна обстановка в зоні проведення антитерористичної операції залишається дуже складною. В оперативному звіті з моніторингу міграційних процесів (11–17 грудня 2015 р.) Державної міграційної служби України вказано, що протягом останнього тижня зберігалася тенденція до повернення осіб у зону антитерористичної операції з Російської Федерації. Так, у відповідності до Щотижневого огляду від місії спостерігачів ОБСЄ за 15 грудня 2015 р. на російських контрольно-пропускних пунктах Гуково і Донецьк протягом останнього тижня збільшився середній обсяг транскордонного руху через зазначені КПП із 9,7 тис. до 10,6 тис. входів/виходів на день; при цьому середній «чистий» потік склав від’ємне значення (–118), тобто переважає рух із Російської Федерації до України [3].

Причинами, що змусили людей покидати свої постійні місця проживання, стали питання безпеки та гуманітарні наслідки конфлікту. Головним фактором, що провокує переміщення осіб усередині держави, наразі є триваючий конфлікт на Сході України.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Державної міграційної служби України, більшість внутрішньо переміщених осіб розселяються на місцевостях, близьких до їхніх домівок, зокрема на тих територіях Донецької та Луганської областей, що перебувають під контролем Уряду.

Велика кількість внутрішньо переміщених осіб також переїхала до першої лінії областей, що оточують зону проведення антитерористичної операції, тобто до Харківської, Дніпропетровської та Запорізької областей. У звіті вказують на те, що внутрішньо пере-

міщені особи залишаються проживати неподалік від дому, що означає, що вони хочуть підтримувати тісні зв'язки з покинутими сім'ями та майном, а також залишати для себе можливість повернення. Зараз у цих регіонах кількість місць для можливого розселення зменшилася, але, незважаючи на наявність місць для проживання на Заході України, більшість внутрішньо переміщених осіб не хочуть їхати через усю країну, щоб прийняти таку пропозицію про розміщення [5].

Згідно зі звітом, більшість внутрішньо переміщених осіб проживають у приватному секторі (близько 80 %). Це означає, що вони перебувають у родичів, друзів, живуть в інших приймаючих сім'ях або в орендованих приміщеннях. Решта живе у різних місцях компактного проживання (так звані модульні містечка). Деякі місця компактного проживання переселенців створені спонтанно релігійними або громадськими групами чи навіть щедрими приватними особами; інші місця проживання організовані обласною чи муніципальною владою в державних і приватних приміщеннях. Відкритим залишається питання фінансування тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. В окремих регіонах, особливо у великих містах, обласні органи влади повідомляють про зростаючу неспроможність розміщення внутрішньо переміщених осіб через брак коштів. У відповідності до оцінок Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, 10 % внутрішньо переміщених осіб мешкають у місцях компактного проживання, що не придатні для проживання в зимовий період. Тривожним є те, що деякі внутрішньо переміщені особи, зокрема жінки та діти, вважають за необхідне повернутися до регіонів, які залишаються дуже небезпечними, як, наприклад, Дебальцеве, тому що більше їхати їм нема куди [5]. Внутрішньо переміщені особи, котрі лишилися проживати у приватному секторі, також повідомляють про проблеми, з якими їм довелося стикнутися (намагання не зловживати гостинністю хазяїв, вимушені постійні переїзди від одних знайомих до інших, що унеможливило освоєння на новій території; виникнення сварок та конфліктів між близькими людьми; деколи несприйняття толерантно культури й політичних поглядів населення регіону та ін.).

Найявніми є численні нарікання на непродуманість політики українських урядовців із приводу створення належних умов адаптації внутрішньо переміщених осіб на нових місцях. Як наслідок, внутрішньо переміщені особи не відчують упевненості у завтрашньому дні, їх охоплює розчарування через відсутність належної допомоги з боку держави. Є чимало внутрішньо переміщених осіб, котрі, повторимося, прийняли рішення про повернення на окуповану територію. Проте визначити їх точну кількість важко, адже багато внутрішньо переміщених осіб не реєструвалися на новому місці проживання, їхня міграція має маятниковий або латентний характер.

Водночас існує й інший бік наслідків вимушеного переселення таких осіб. Наприклад, особи намагаються облаштуватися у нових регіонах на довгий час. Після того як вони віддали дітей до школи, вони не хочуть знов порушувати їхнє життя новим переїздом. Переселенці наводять й інші причини, з яких вони вирішили не повертатися додому: побоювання того, що припинення вогню довго не триватиме й відновиться насильство; політичні погляди; брак державних послуг і безпеки; зруйноване майно і відсутність коштів на відбудову; те, що вони вже облаштувалися в регіоні, де їм надано притулок [5]. Варто згадати, що переселенці з Криму, як правило, прибувають на материкову частину України з упевненістю в тому, що в найближчому майбутньому повернутися додому вони не зможуть. Тому вони зосереджуються на пошуку постійного житла і стабільної роботи для себе [5].

Станом лише на 18 вересня 2014 р. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців володіє інформацією щодо 24 934 внутрішньо переміщених осіб у Дніпропетровській області; ця інформація була повідомлена Управлінням соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації. З указаної кількості 391 особа прибула з Криму, у той час як 24 543 особи приїхали з Донецької і Луганської областей. Більшість внутрішньо переміщених осіб складають етнічні українці. Є також сім'ї кримських татар і ромів. Багато внутрішньо переміщених осіб підтверджують, що вони були змушені покинути домівки через міркування безпеки. Більшість внутрішньо переміщених осіб із Криму зазначили,

що не хочуть повертатися на півострів, адже вони не згодні з його анексією і хочуть зберегти українське громадянство. Дехто з них став жертвою особистих залякувань у зв'язку із політичною позицією [5]. У Запорізькій області багато внутрішньо переміщених осіб підтверджують, що їм довелося залишити домівки з міркувань безпеки. Деякі із цих внутрішньо переміщених осіб так само заявили, що не бажають повертатися до Криму, тому що хочуть залишатися громадянами України [5]. Із липня 2014 р. кількість внутрішньо переміщених осіб у Києві та Київській області зросла втричі й продовжує зростати у геометричній прогресії. Станом на 23 вересня 2014 р. у Києві було зареєстровано 33 109 внутрішньо переміщених осіб із Криму та східних областей, а у Київській області – 9 829. Це є свідченням постійного припливу внутрішньо переміщених осіб зі східних областей, кількість яких на 23 вересня 2014 р. у Києві становила 28 609 осіб, а у Київській області – 8 791 осіб. При цьому 1 882 внутрішньо переміщені особи розміщено в санаторіях, набагато більше проживають у приватних помешканнях, наданих волонтерами, або мешкають у друзів чи далеких родичів у Києві [5]. Цей процес триває й у 2015, й у 2016 рр.

На підставі вищевикладеного можна дійти таких **висновків**:

1. Протягом двох років на мирну частину території України перемістилося близько 1,5 млн осіб. Вони отримали назву внутрішніх переселенців.

2. Економічна, політична, соціальна та воєнна ситуація в державі є як ніколи складною. Внутрішньо переміщеним особам дуже важко адаптуватися до умов, що виникли в їхньому житті. Унаслідок відсутності суттєвої допомоги таким особам із боку держави більшість таких осіб залишаються віч-на-віч зі своїми проблемами. У той самий час офіційні статистичні дані свідчать про збільшення умисних вбивств удвічі, зростання кількості побоїв та мордувань, збільшення кількості грабежів, незаконного обігу зброї на території України, процвітання тероризму. До того ж активно почали вчинятися злочини проти основ національної безпеки. Усе це свідчить про необхідність проведення дослідження взаємозалежності між збільшенням кількості вчинюваних злочинів на мирній території України та явищем внутрішнього переміщення осіб.

Список літератури

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року. Форма № 1 (місячна), затверджена наказом Генеральної прокуратури України від 23 жовтня 2012 р., № 100 за погодженням із Держстатом України.

2. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/suspilstvo/chyslo-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini-dosiahlo-1-mln-382-tysiach-oon-244663.html>. – Заголовок з екрана.

3. Оперативний звіт з моніторингу міграційних процесів за 11–17 грудня 2015 року / Держ. міграц. служба України. – К. : Контакт. інформ.-аналіт. центр з моніторингу міграц. процесів, 2015.

4. Остання статистика внутрішнього переміщення в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unhcr.org.ua/maps. – Заголовок з екрана.

5. Попередній аналіз та оцінка потреб ВПО. УВКБ ООН, жовтень 2014 р. [Електронний ресурс] / Регіон. представництво УВКБ ООН у Білорусі, Молдові та Україні. – Режим доступу: www.unhcr.org.ua/idpprofile. – Заголовок з екрана.

Транслітерація переліку літератури

1. Yedyniy zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2015 roku. Forma № 1 (misiachna), zatverdzhena nakazom Heneralnoi prokuratury Ukrainy vid 23 zhovtnia 2012 r., Vol. 100 [The only report criminal offenses in January-December 2015].

2. Kilkist vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [Number of internally displaced persons in Ukraine]. Retrieved from <http://ua.112.ua/suspilstvo/chyslo-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini-dosiahlo-1-mln-382-tysiach-oon-244663.html>.

3. Operatyvnyi zvit z monitorynhu mihratsiinykh protsesiv za 11–17 hrudnia 2015 roku [Operational monitoring report on migration 11–17 December 2015] Kyiv : Kontaktnyi inform.-analit. tsentr z monitorynhu mihratsiinykh protsesiv, 2015.

4. Ostannia statystyka vnutrishnoho peremishchennia v Ukraini [The latest statistics internal displacement in Ukraine] Retrieved from www.unhcr.org.ua/maps.

5. Poperednii analiz ta otsinka potreb VPO. UVKB OON, zhovten 2014 r. [Preliminary analysis and assessment of the needs of IDPs. UNHCR, October 2014]. Retrieved from www.unhcr.org.ua/idpprofile.

Тарасенко Ю. М. Щодо впливу внутрішньо переміщених осіб на стан злочинності в Україні

У статті з позиції кримінологічної науки розкривається актуальність проблематики співвідношення збільшення кількості скоєних за останні роки в Україні злочинів з процесами внутрішнього переміщення осіб внаслідок проведення анти-терористичної операції на сході країни та окупації Автономної Республіки Крим. Наводяться аргументи на користь можливого зв'язку між цими явищами.

Ключові слова: вимушене переселення, внутрішньо переміщені особи, окупована територія, причини переміщення, фонові явища.

Тарасенко Ю. М. О влиянии внутренне перемещенных лиц на состояние преступности в Украине

В статье с позиции криминологической науки раскрывается актуальность проблематики соотношения увеличения количества совершенных в последние годы в Украине преступлений с процессами внутреннего перемещения лиц вследствие проведения антитеррористической операции на востоке страны и оккупации Автономной Республики Крым. Приводятся аргументы в пользу возможной связи между этими явлениями.

Ключевые слова: вынужденное переселение, внутренне перемещенные лица, оккупированная территория, причины перемещения, фоновые явления.

Tarasenko Y. M. About the impact of internal displaced persons on the state of crimes in Ukraine

As a result of the antiterrorist operation in our state, there arose the necessity of analysis of influence of processes related to the forced displacement of citizens of Ukraine and increasing crimes in our State. One of the topical problems in modern criminology is the analysis of the relationship between the growth of number of crimes and the phenomenon of internal displacement or, on the contrary, evidence of lack of such communication. At least, it is important to establish the causes of crime internally displaced persons.

The problems of studying crimes, committed by internally displaced persons are only beginning to feel the scientists. In particular, the first development of such perspectives available to scholars are such, as V. S. Bategareieva.

The aim of the article is the actual definition, according to the author, perspectives on the recent trends of development of science of criminology in Ukraine, in particular, in the study of crimes, committed by internally displaced persons.

According to the Unified report on criminal offences of the Prosecutor General's office of Ukraine for January-December 2015 posted: 8 224 murders, 73, acts of torture, 273 756 burglaries, 22, 108 robberies, 7 409 of the acts related to illegal handling of weapons, fighting supplies or explosives. In comparison with the statistics for January-December 2013 and 2014, we have an increasing number of thefts, torture, illegal behaviors with the weapon, fighting supplies or explosives. One of the reasons for the

rising number of such crimes may be the phenomenon of internal displacement in Ukraine due to anti-terrorist operations and the occupation of the Crimea.

The reasons for the increase in the number of crimes may have such a background phenomenon as: lack of work for internally displaced persons; the lack of adequate housing and living conditions; the stress of adaptation to new realities and the loss of established way of life; the lack of financial support from the state; the lack of quality in social services; increased tension, conflicts between the local population and internally displaced persons. In addition, account should be taken of such factors that lead to such situations as: growing psychological tension, social disorganization, discomfort of living conditions, diverse regional cultures and subcultures, opposing political views and the like.

According to the office of the UN high Commissioner for refugees and the State migration service of Ukraine, most internally displaced persons settled in the areas close to their homes, in particular, on the territories of Donetsk and Lugansk regions under the control of the Ukraine.

The numerous complaints about the crudity of a policy of Ukrainian officials at the expense of creation of conditions of adaptation of internally displaced persons in new locations. As a result, internally displaced persons do not feel confidence in the future, they cover a disappointment due to the lack of assistance from the state. There are many internally displaced persons, which, again, made the decision to return to occupied territory. However, to determine their exact number is difficult, because many internally displaced persons were not registered, their migration has circular or latent character.

Conclusions of the research. 1) as of August 14, 2015 at peaceful part of the territory of Ukraine has moved about 1 438 000 persons – internally displaced persons; 2) the economic, political, social and military situation in the state is ever more complex. Internally displaced persons are very difficult to adapt to the conditions that arose in their lives. Due to the lack of substantial assistance to such persons by the state, the majority of such persons are left alone with their problems. At the same time, official statistics show the growth of homicides doubled, the increase in the number of beatings, the increase in the number of robberies, illegal firearms trafficking on the territory of Ukraine, in which terrorism flourishes. Besides actively committed crimes against principles of national safety. All this indicates the need for studies of the interdependence between the increase in the number of crimes committed on the peaceful territory of Ukraine and the phenomenon of internal displacement.

Key words: *involuntary resettlement, internally displaced persons, occupied territory, causes of displacement, the background of the phenomenon.*